

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ МОРФОЛОГІЇ

У статті розкрито суть інтерактивного навчання, особливості використання інтерактивних технологій на уроках української мови, висвітлено специфіку впровадження їх у процес навчання морфології.

Ключові слова: інтерактивне навчання, інтерактивні технології, навчання морфології.

В статті розкривається суть інтерактивного обучения, особенности использования интерактивных технологий на уроках украинского языка, представлена специфика внедрения их в процесс обучения морфологии.

Ключевые слова: интерактивное обучение, интерактивные технологии, обучение морфологии.

The article deals with the interactive studying, peculiarities of using the interactive technologies on the lessons of the Ukrainian language. The author shows the specific character of their introduction into the process of studying the morphology.

Key words: interactive studying, interactive technologies, morphology studying.

Постановка проблеми. Оновлення змісту освіти, методів, організаційних форм навчання української мови спрямоване на створення оптимальних умов для піднесення ефективності навчально-виховного процесу, реалізації особистісного потенціалу кожного учня. Одним із стратегічних завдань реформування мовної освіти є вироблення системи знань про мову і мовлення, мовних і мовленнєвих умінь і навичок, досвіду творчої діяльності, емоційно-ціннісного ставлення до світу, переорієнтація процесу навчання на розвиток особистості учня. Розв'язання цих актуальних проблем можливе лише на основі широкого запровадження сучасних педагогічних технологій, спрямованих на розвиток інтелектуальних і творчих здібностей учнів, формування мовної, комунікативної, соціокультурної компетенцій.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблема ефективних сучасних технологій навчання активно досліджується сучасними вченими (Л.Варзацька, Н.Голуб, О.Горошкіна, І.Дичківська, Л.Кратасюк, Т.Окуневич, М.Пентилюк, О.Пометун, Л.Пироженко, Т.Симоненко). Аналіз науково-педагогічної літератури свідчить, що дослідники розглядають інтерактивні технології в контексті особистісно зорієнтованого навчання, характеризують їх як такі, що допомагають учителю зробити навчально-виховний процес цікавим, різноманітним, ефективним, демократичним.

Мета статті полягає у розкритті особливостей використання інтерактивних технологій на уроках української мови, висвітленні специфіки впровадження їх у процес навчання морфології.

Особистісно зорієнтовані технології навчання спрямовані на формування й розвиток комунікативних умінь і навичок учнів, критичного й творчого мислення як пріоритетних напрямків інтелектуального розвитку особистості. Сучасні освітні технології, інтерактивні зокрема, ураховують вікові, індивідуально-психологічні особливості школярів, зорієнтовані на учня як

на суб'єкт навчально-виховного процесу, який разом із учителем може визначити навчальну мету, готувати й реалізувати освітній процес, аналізувати досягнуті результати.

Як свідчать наукові дослідження, інтерактивним прийнято називати навчання, що забезпечує здобуття знань засобами спільної діяльності через діалог, полілог учнів між собою і вчителем. Інтерактивне навчання (від англ. *inter* – взаємний і *act* – діяти) – це спеціальна форма організації пізнавальної діяльності, яка має конкретну, передбачувану мету – створити комфортні умови навчання, за яких кожен учень відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність.

На думку О.Пошетун і Л.Пироженко, суть інтерактивного навчання полягає в тому, що “навчальний процес відбувається за умови постійної, активної взаємодії всіх учнів. Це співнавчання, взаємонавчання (колективне, групове, навчання у співпраці), де учень і вчитель є рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчання, розуміють, що вони роблять, рефлексують з приводу того, що вони знають, уміють і здійснюють” [5, с.9]. Організація інтерактивного навчання передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, спільне вирішення проблеми на основі аналізу обставин та відповідної ситуації. Воно ефективно сприяє формуванню навичок і вмій, виробленню цінностей, створенню атмосфери співробітництва, взаємодії. Під час такого навчання школярі вчаться бути демократичними, спілкуватися з іншими людьми, критично мислити, приймати продумані рішення.

Поділяємо думку М.Пентиліук і Т.Окуневич, які зазначають: “Інтерактивна технологія навчання – це така організація навчального процесу, який включає чітко спланований результат навчання, окремі інтерактивні методи і прийоми, що стимулюють процес пізнання, та розумові навчальні умови й процедури, за допомогою яких можна досягти запланованих результатів” [4, с.55].

Інтерактивні технології мають значний потенціал для формування мовної особистості, стимулюють пізнавальну активність учнів, сприяють кращому засвоєнню інформації, забезпечують запурення учнів у спілкування. Спонукаючи школярів бути не спостерігачами, а активними учасниками навчального процесу, залучаючи їх до спільної діяльності, учитель готує дітей до життя в суспільстві, виробляє здатність до пізнання світу й самого себе, до творчої праці, до взаємодії з іншими людьми. Л.Кратасюк зауважує: “Орієнтація сучасної методики на діалогізм як засіб комунікативної спроможності, а в педагогіці – на діалог двох суб'єктів навчального процесу, учня і вчителя, робить інтерактивну технологію особливо цікавою й ефективною” [3, с.3].

У сучасній дидактиці технологію визначають як сукупність певних форм і методів навчання, що забезпечує досягнення вчителем навчальної мети; технологія проектується, враховуючи умови навчання, та орієнтується на заданий результат. Методи, спрямовані на збільшення комунікативної

активності між учасниками навчально-виховного процесу, називають інтерактивними. О.Горошкіна зазначає: "Інтерактивні методи навчання української мови – це такі способи міжособистісної взаємодії в режимі учитель-учень, учень-учитель, учень-учень, що забезпечують реалізацію мети й завдань уроку" [2]. Учитель і учні спільно визначають мету діяльності, об'єкт, суб'єкт, засоби діяльності, результати навчання.

Активність учня як співтворця навчально-виховного процесу забезпечується на всіх його етапах. А.Хуторської обгрунтовано доводить, що на першому етапі учень, використовуючи способи пізнання, вивчає певний об'єкт дійсності, знаходить і створює знання по ньому, конструює суб'єктивні образи об'єктів, власне знання, одержує особистісний освітній продукт. На другому етапі створюється можливість кожному учневі зіставити власний освітній продукт з освітніми продуктами своїх однокласників та історико-культурними продуктами людства в певній галузі. Із цією метою вчитель використовує різні методи інтерактивного навчання (уявна екскурсія, хвилинка ерудита). Третій етап є узагальнювальним: він дає змогу кожному учневі на основі даних зіставлень, проведених на попередньому етапі, створити сукупний освітній продукт виучуваного.

На думку Л.Варзацької і Л.Кратасюк, визначальною умовою ефективного застосування інтерактивних методів на уроках української мови є сукупність чотирьох методичних підходів, які програмують позицію учня як активного учасника навчального процесу. Учень – активний співтворець уроку:

I. Через формування умінь висловлювати думку – узагальнених способів сприймання, відтворення та побудови тексту (азбуки мовлення).

II. Якщо мова вивчається не багатократним повторенням, а: 1) через зіставлення, встановлення міжпонятійних зв'язків; 2) способом розв'язання мовленнєвих завдань; 3) використанням системи проблемних та пізнавальних завдань.

III. Якщо формується здатність до інтелектуальної діяльності та словесної творчості шляхом розширення кругозору, збагачення словника і граматичної структури мовлення учнів: 1) створенням системи спостережень за довкіллям та дослідницької діяльності (методом проектів); 2) системним використанням міжпредметних зв'язків та міжпредметної інтеграції.

IV. Якщо створюються умови для успішної інтелектуальної діяльності та словесної творчості через: 1) трансформацію типології та структури уроку мови і мовлення; 2) оптимальне поєднання колективної, парно-групової та індивідуальної діяльності [1, с.5].

Серед інтерактивних методів навчання найбільшого поширення на уроках української мови набули такі: мозковий штурм, мікрофон, коло ідей, метод прогнозування, ток-шоу, ажурна пилка, дискусія, гронування, групове дослідження, метод "американської мозаїки". На відміну від традиційних методів навчання, які будуються переважно на однібічній комунікації, інтерактивні методи принципово змінюють схему комунікації в навчальному

процесі. На думку О.Горошкіної, “ці методи орієнтовані на реалізацію пізнавальних інтересів і потреб особистості, тому особлива увага приділяється організації процесу ефективної комунікації, у якій учасники процесу взаємодії більш мобільні, відкриті й активні” [2].

Під час навчання в основній школі відбувається ознайомлення учнів із складом частин мови, вироблення уявлення про систему морфологічних груп слів, про синтаксичну функцію слів у словосполученні і реченні, формування вмінь і навичок розпізнавати частини мови, визначати їх постійні й непостійні ознаки, синтаксичну роль, правильно утворювати частини мови відповідно до відомих способів словотвору, стилістично доцільно використовувати в мовленні слова різних частин мови. У процесі вивчення морфології здійснюється введення комунікативно орієнтованих відомостей з метою формування мовної особистості школяра, розвиток комунікативних умінь і навичок. Ці напрямки й визначають форми, методи і засоби навчання, які відбирає вчитель відповідно до змісту й мети навчання.

Як стверджують учені, для ефективного застосування інтерактивних методів навчання, для того, щоб охопити весь необхідний матеріал, глибоко його вивчити, учитель повинен старанно планувати свою роботу: 1) дати завдання учням для попередньої підготовки, продумати самостійні завдання; 2) дібрати до уроку такі вправи, які б дали учням “ключ” до засвоєння теми; 3) під час виконання вправ дати учням час подумати над завданням, щоб вони сприйняли його серйозно, а не механічно; 4) на одному занятті можна використати одну (максимум – дві) інтерактивну вправу.

Ефективними в процесі навчання морфології вважаємо комунікативно-ситуативні вправи, що спонукають учнів до спілкування, забезпечують формування комунікативних умінь і навичок, дозволяють включати засвоєні знання в мовленнєву діяльність. Наведемо приклади таких завдань: 1) У ваш клас прийшла новенька учениця і просить розказати їй про стосунки між учнями, про традиції школи, про вимоги класного керівника. Складіть розповідь, використовуючи вищий і найвищий ступінь порівняння прикметників. 2) Ваш товариш має низький рівень успішності з мови. Спитайте у нього про причини невдач і запропонуйте допомогу. Дайте поради, вживаючи дієслова доконаного і недоконаного виду. 3) Уявіть, що вам потрібно розповісти про шкільний розпорядок: о котрій годині починаються заняття, які перерви між уроками, коли відбуваються заняття мовного гуртка. Поінформуйте про це нового учня школи, використовуючи числівники.

Роботу в парах можна використовувати для досягнення будь-якої дидактичної мети: засвоєння, закріплення, перевірки знань. За умов парної роботи всі діти в класі отримують рідкісну за традиційним навчанням можливість говорити, висловлювати думки і почуття. Наведемо приклад: Побудуйте діалог за ситуацією спілкування. Виконайте завдання в парі, розподіливши ролі батька (матері), що дає доручення зробити покупки, і сина (доньки), що збирається відвідати магазин. Використайте матеріал довідки: 2

(кілограм) (цукор); 300 (грам) (сир); 1,5 (кілограм) (вівсяне печиво); 2 (пучок) (зелена цибуля); 3 (лимон).

Різновидом групового навчання є технологія “Мікрофон”, яка дає можливість кожному сказати щось швидко, по черзі, відповідаючи на запитання або висловлюючи свою думку, позицію. Методично доцільно застосовувати на етапі мотивації навчальної діяльності, підведення підсумків уроку (Що вам найбільше сподобалось на уроці? Що нового ви дізналися на уроці? Чим ви збагатили свої знання на уроці?). Говорити має тільки той, у кого “символічний мікрофон”, висловлені думки не оцінюються і не коментуються, під час виступу ніхто не має права перебивати, перепитувати.

На етапі узагальнення і систематизації знань рекомендуємо використати метод “прес”, що дозволяє аргументувати позицію з проблеми, переконати інших. Алгоритм виступу має бути чітким і включати тези: я вважаю, що...; тому, що...; наприклад...; отже,..(Чи може одне й те ж слово належати до різних частин мови? Чим зумовлене уживання різних варіантів одного і того ж самого прийменника? Який відмінок є чемпіоном за кількістю прийменників?).

Психологи підкреслюють, що інтерактивне навчання дозволяє різко збільшити процент засвоєння матеріалу, оскільки впливає не лише на свідомість учня, а й на його почуття, волю. За даними наукових досліджень, найменших результатів можна досягти за умов пасивного навчання (лекція – 5%, читання – 10%), а найбільших – в умовах інтерактивного (дискусійні групи – 50%, практика через дію – 75%, навчання інших чи застосування отриманих знань відразу ж – 90%). Ці дані підтверджують необхідність упровадження в практику навчання української мови інтерактивних технологій.

Важливо в навчально-виховному процесі передбачити системне використання інтерактивних методів навчання, досягаючи на кожному з етапів раціонального співвідношення парної, групової та самостійної діяльності учнів [3, с.3].

Висновки. Уроки інтерактивного навчання сприяють активізації пізнавальних можливостей учнів шляхом залучення до діалогу, розвитку ініціативи, незалежності, самодисципліни. Інтерактивні технології навчання дозволяють створювати ситуації, включаючись у які школярі оволодівають уміннями швидко й ефективно розв’язувати мовні завдання у співпраці, удосконалюють культуру спілкування, розвивають критичне мислення, набувають навичок самостійного здобуття знань.

Перспективи подальших пошуків у напрямку дослідження вбачаємо в з’ясуванні особливостей застосування інтерактивних технологій під час вивчення інших розділів шкільного курсу української мови.

Список використаних джерел

1. Варзацька Л. Інтерактивні методи навчання: лінгводидактичні засади /Лариса Варзацька, Людмила Кратасюк // *Дивослово*. – 2005. – №2. – С.5-7.
2. Горошкіна О.М. Особливості використання інтерактивних методів навчання української мови в старших класах [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.bdpu.org/scientific_published/pedagogics.

3. Кратасюк Л. Інтерактивні методи навчання. Розвиток комунікативних і мовленнєвих умінь / Людмила Кратасюк // Дивослово. – 2004. – №10. – С.2-10.
  4. Пентилюк М.І. Сучасний урок української мови / М.І.Пентилюк, Т.Г.Окуневич. – Х.: Вид. група «Основа», 2007. – 176 с.
  5. Пометун О. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: наук.-метод. посіб. / О.І.Пометун, Л.В.Пироженко; за ред. О.І.Пометун. – К.: А.С.К., 2004. – 192 с.
- Стаття надійшла до редакції 12.06.2010 р.

УДК 378.14

В.В. Стешенко
доктор пед. наук, доцент,
Слов'янський ДІТУ

ПРАКТИЧНА ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ ЗА ФАХОМ ЯК ЗАСІБ ПІДГОТОВКИ КОМПЕТЕНТНОГО ВЧИТЕЛЯ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ

Статья посвящена определению целей и содержания технологической практики студентов факультетов подготовки учителей трудового обучения в условиях ступенчатого высшего образования, которая имеет непрерывный характер и обеспечивает эффективное формирование у них соответствующих компетентностей.

Ключевые слова: практическая подготовка студентов; ступенчатое образование; технологическая практика; учитель трудового обучения.

Стаття присвячена визначенню цілей та змісту технологічної практики студентів факультетів підготовки вчителів трудового навчання в умовах ступеневої вищої освіти, яка має безперервний характер і забезпечує ефективне формування у них відповідних компетентностей.

Ключові слова: вчитель трудового навчання; практична підготовка; ступенева освіта; технологічна практика.

Article is devoted to definition of the purposes and maintenances (contents) of technological practice of students of faculties of preparation of teachers of labour training in conditions of step higher education which has continuous character and provides effective formation at them corresponding the competence

Key words: practical preparation of students; step formation (education); technological practice; the teacher of labour training.

Постановка проблеми. В освітньо-професійній підготовці вчителя трудового навчання чільне місце належить практичній складовій. Адже щоб сформувати в учнів систему практичних умінь і навичок, учителю необхідно володіти ними самому. Окрім того, згідно з положенням “Про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах” практична підготовка є обов’язковою складовою освітньо-професійних програм для здобуття кваліфікаційного рівня. Також вона однією з умов формування в студентів відповідних компетентностей.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання практичної підготовки вчителя трудового навчання розкривалися в роботах Ю.К. Васильєва, Ю.С. Тюнникова, Д.О. Тхоржевського, У.Н. Нішаналієва та інших вчених-педагогів. У їхніх роботах обґрунтовувався зміст практики на основі політехнічного аналізу виробництва – технологічних процесів, обладнання, структури виробництва, змісту та характеру трудової діяльності фахівців різноманітних професій тощо. Виробництво розглядалося як певна система, а сам аналіз здійснювався з точки зору наукових знань про нього. Такий підхід не передбачав розглядання виробництва як системи

Педагогіка вищої та середньої школи. – 2010. – Вип. 30.